

Seminar 3

Potrebno predznanje

Osnovno enciklopedijsko znanje o funkcijama (vidi dodatak 1)

Zadavanje funkcija implicitno i grafički.

Omeđena funkcija. Parnost i neparnost. Monotona, padajuća i rastuća funkcija. Periodična funkcija. Osnovne elementarne funkcije, osnovna svojstva i grafovi. (vidi odlomke od 3.1.1 do 3.1.3 na stranama 101–111 iz knjige »Viša matematika«).

Korisničko poznavanje nekog alata za crtanje grafa funkcije (vidi NetPlot na <http://lavica.fesb.hr/netplot/index.html> gdje je priložena i kratka korisnička dokumentacija).

Priprema

Proučiti gore spomenute materijale.

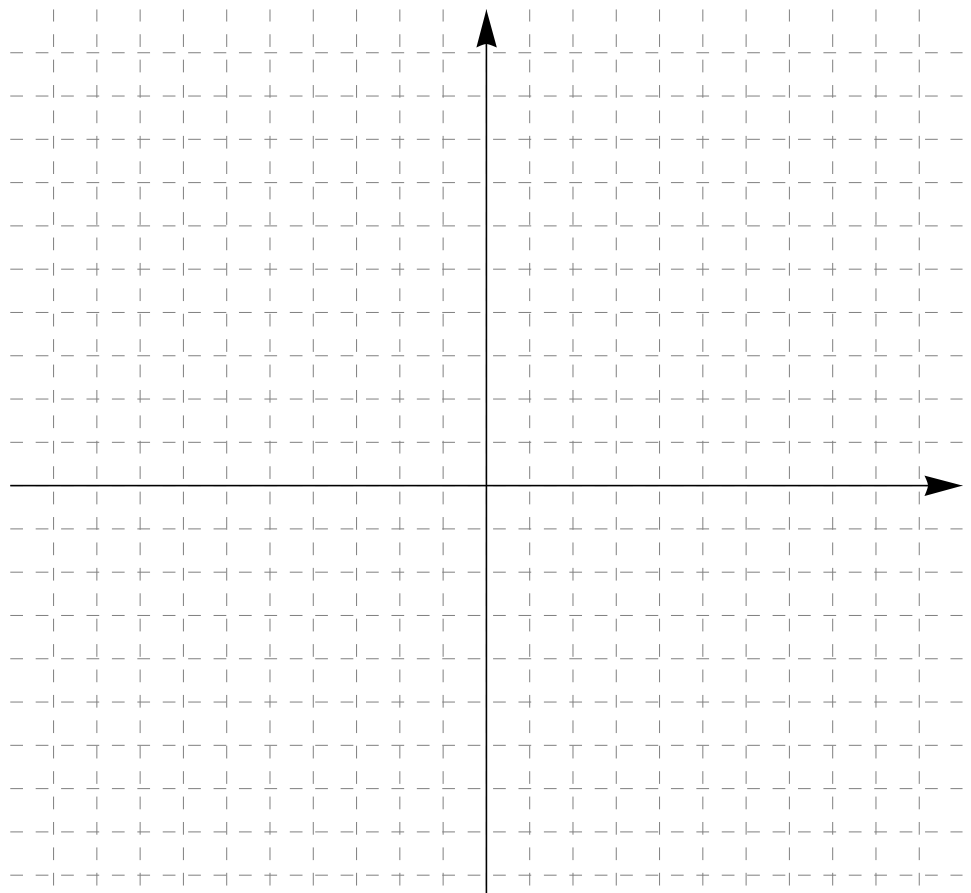
Upoznati se sa NetPlot ili nekim drugim alatom za crtanje grafa funkcije.

Samostalno, za svaku funkciju navedenu na ovoj i sljedeće četiri stranice:

- (1) napisati domenu funkcije
- (2) ispuniti tablicu kalkulatorom izračunavši vrijednosti u traženim točkama,
- (3) u koordinatni sustav ucrtati sve točke iz tablice,
- (4) iscrtati graf funkcije na računalu koristeći alat za crtanje grafa funkcije (predloženi alat ili neki drugi),
- (5) po uzoru na računalno iscrtani graf funkcije koliko je moguće bolje iscrtati graf funkcije u priloženom koordinatnom sustavu pazeći da linija prolazi kroz točke iz drugog koraka,
- (6) provjetiti graf iste funkcije u knjizi »Viša matematika.«

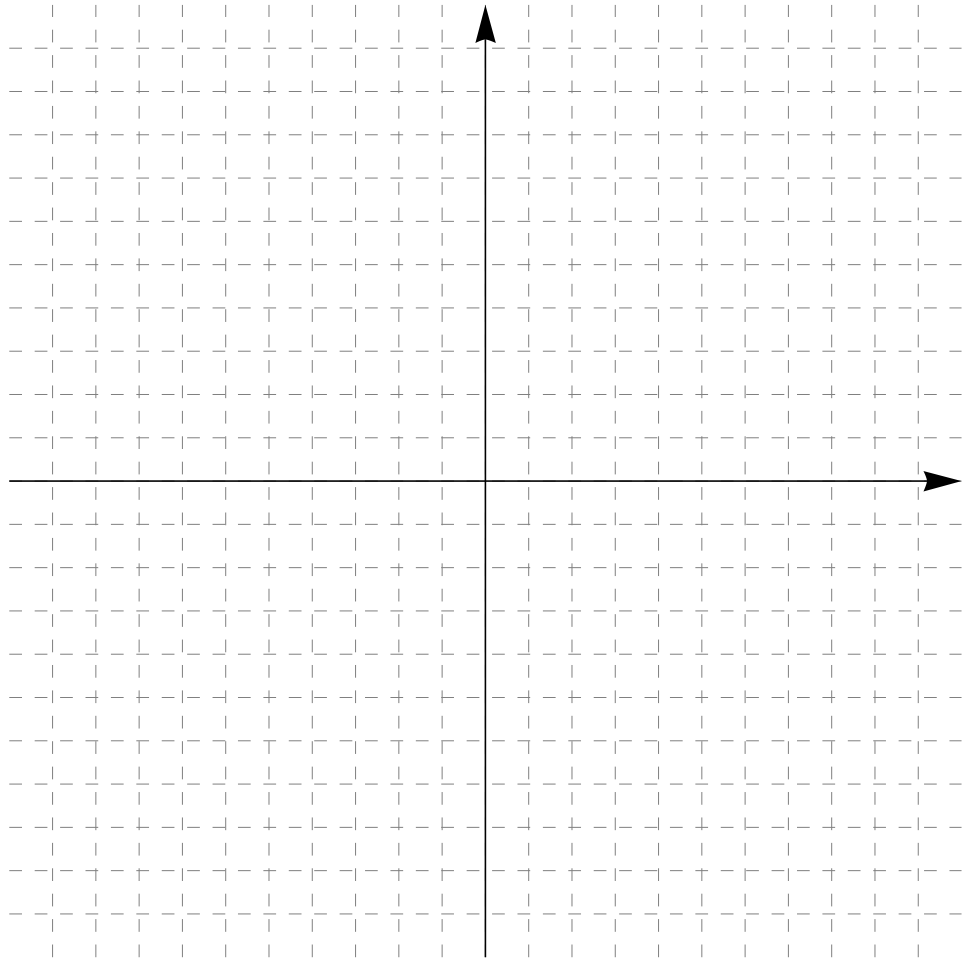
Slijede funkcije kojih je računanje i crtanje dio pripreme za seminar. Priprema treba biti napravljena prije početka seminara. Na seminar treba doći sa ovim seminarskim materijalom na kojem je napravljena priprema.

$f_1(x) = x^2$	$f_2(x) = x^{\frac{1}{2}}$	
$\mathcal{D}(f_1) =$		
$\mathcal{D}(f_2) =$		
x	$f_1(x)$	$f_2(x)$
$-\pi$		
-2		
-0.5		
0		
0.5		
2		
π		

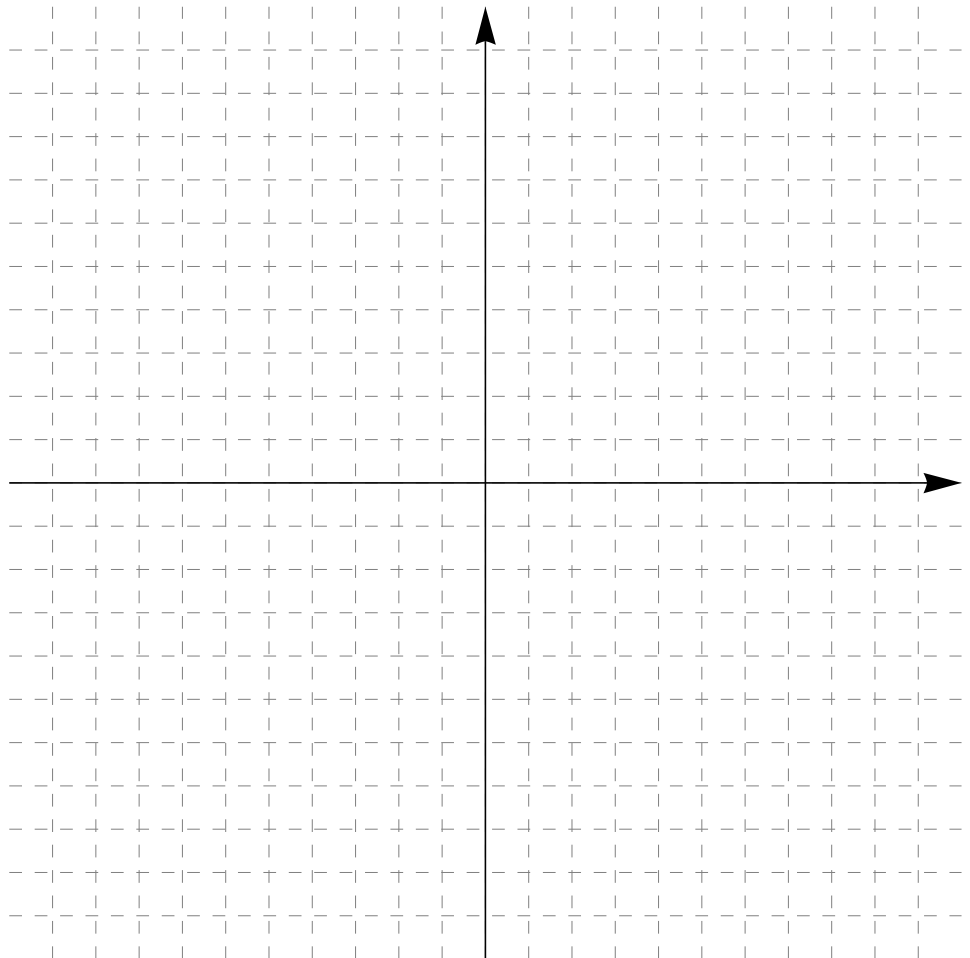

Seminar #3

$f_3(x) = x^3$	$f_4(x) = x^{\frac{1}{3}}$	
$\mathcal{D}(f_3) =$		
$\mathcal{D}(f_4) =$		
x	$f_3(x)$	$f_4(x)$
-2		
-1		
-0.5		
0		
0.5		
1		
2		

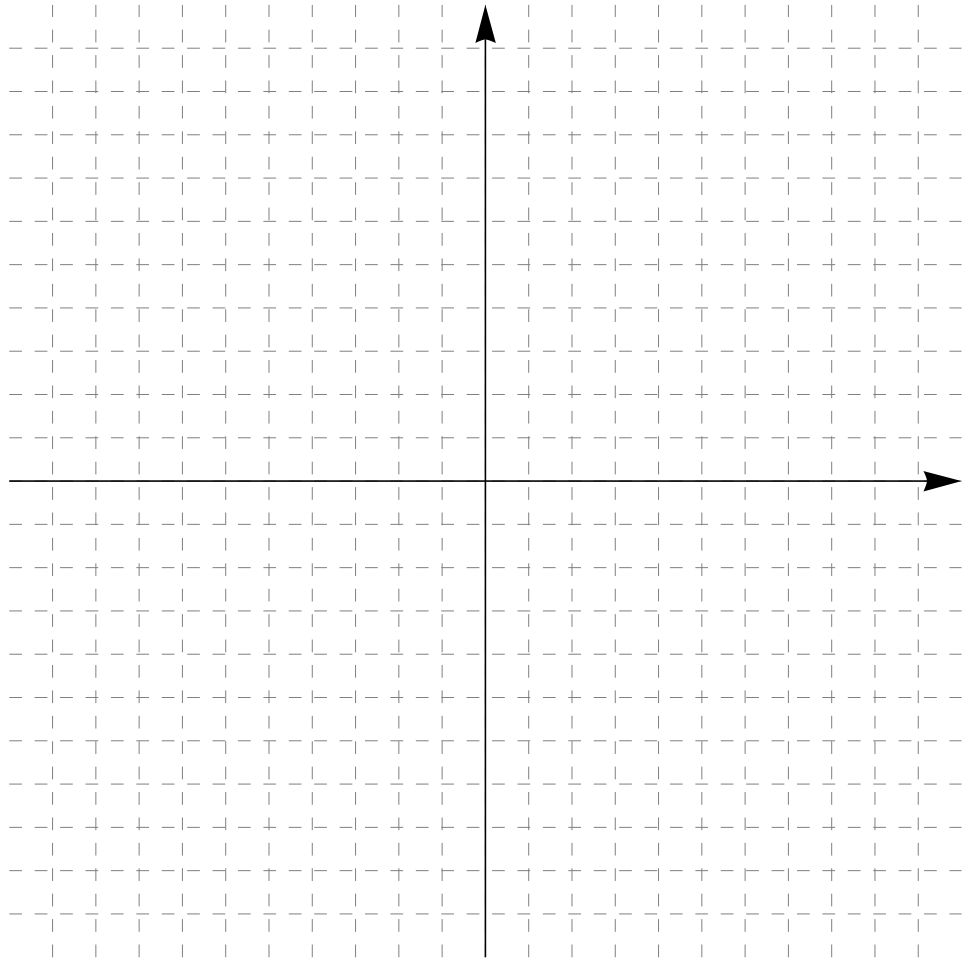

$f_5(x) = x^{\frac{2}{3}}$	$f_6(x) = x^{-\frac{2}{3}}$	
$\mathcal{D}(f_5) =$		
$\mathcal{D}(f_6) =$		
x	$f_5(x)$	$f_6(x)$
$-\pi$		
-2		
-0.5		
0		
0.5		
2		
π		

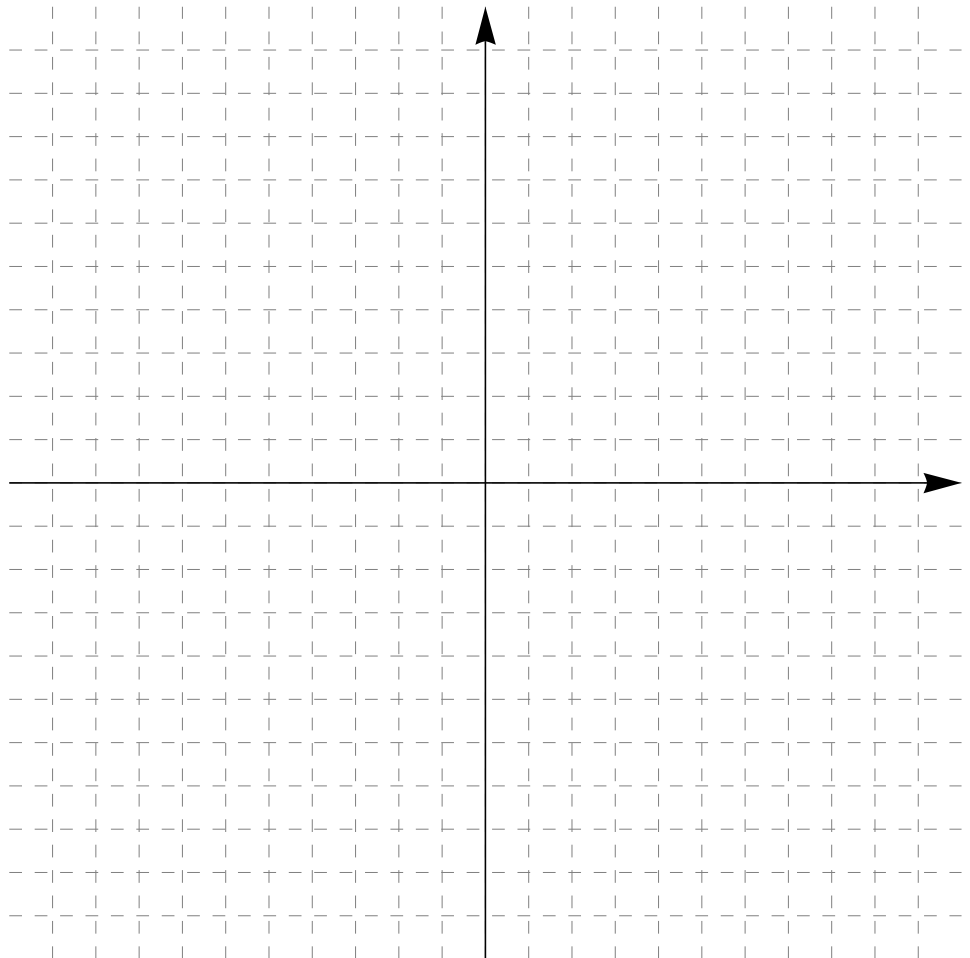

Seminar #3

$f_7(x) = e^x$	$f_8(x) = \ln x$	
$\mathcal{D}(f_7) =$		
$\mathcal{D}(f_8) =$		
x	$f_7(x)$	$f_8(x)$
-2		
-1		
0		
0.5		
1		
1.5		
2		

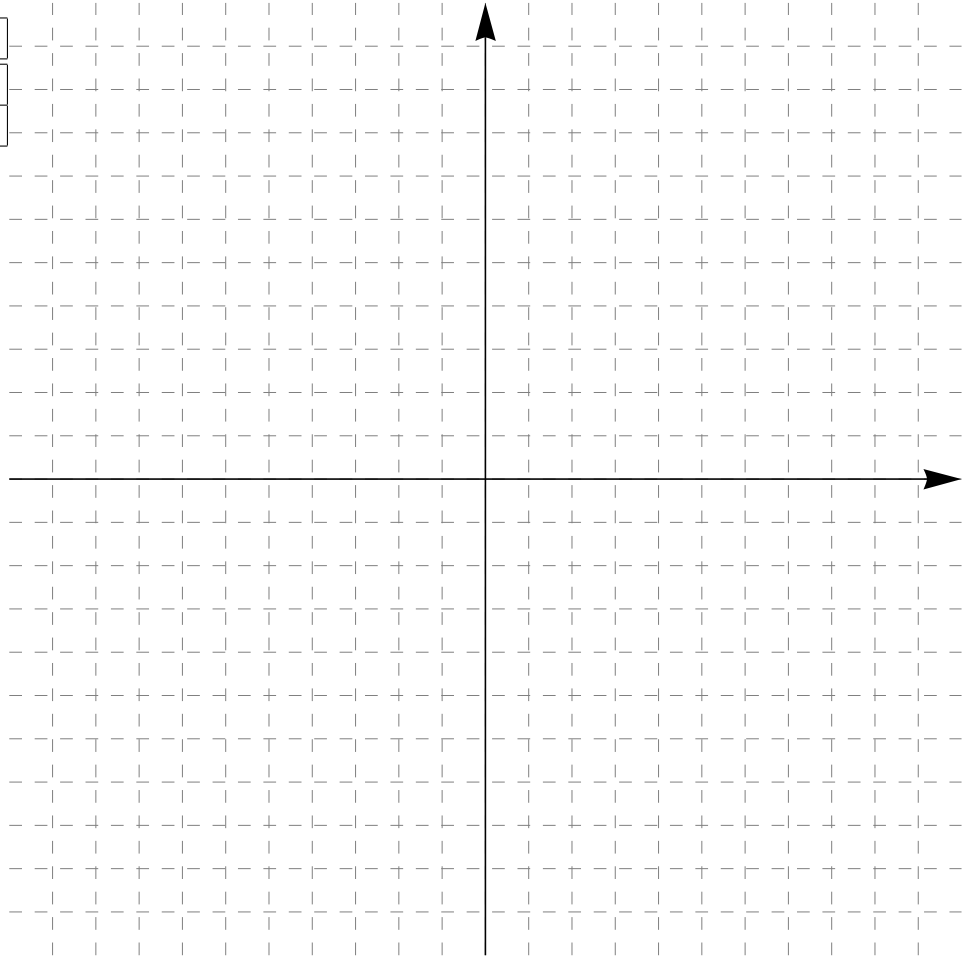

$f_9(x) = 2^x$	$f_{10}(x) = \log_2 x$	
$\mathcal{D}(f_9) =$		
$\mathcal{D}(f_{10}) =$		
x	$f_9(x)$	$f_{10}(x)$
-1		
0		
0.5		
1		
1.5		
2		
π		

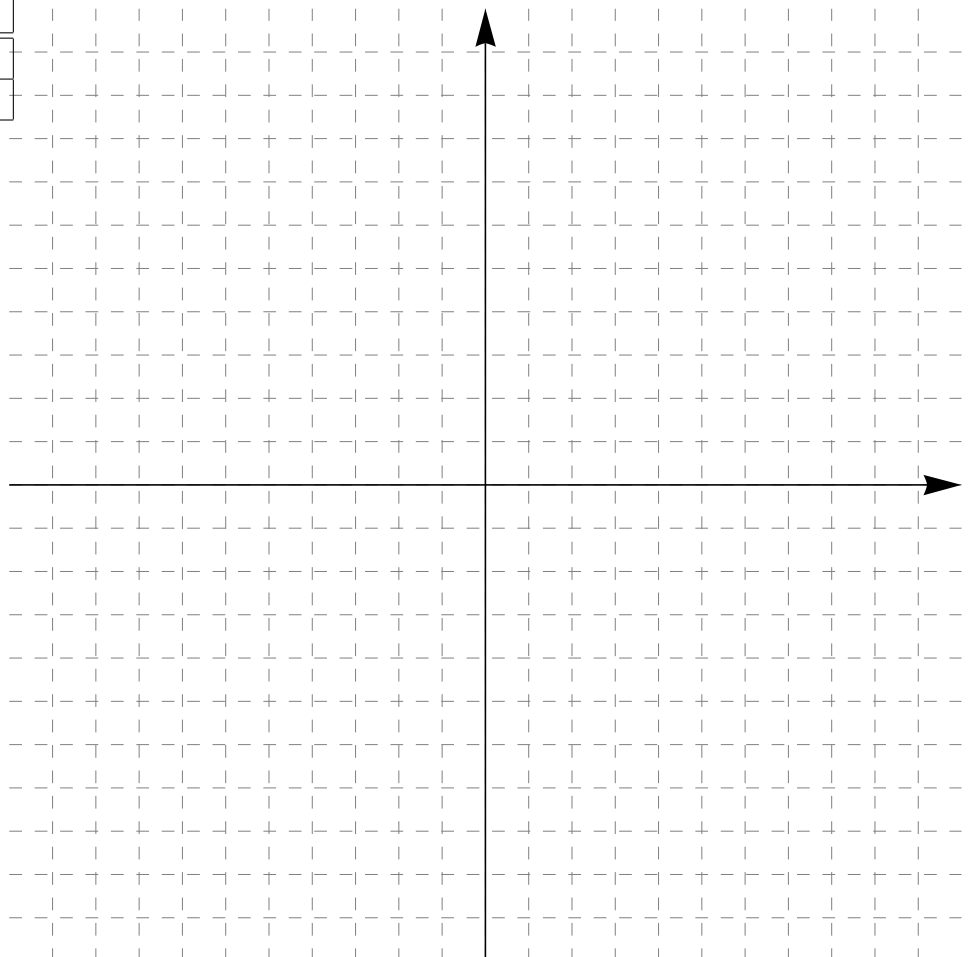

Seminar #3

$f_{11}(x) = \sin x$	$f_{12}(x) = \arcsin x$	
$\mathcal{D}(f_{11}) =$		
$\mathcal{D}(f_{12}) =$		
x	$f_{11}(x)$	$f_{12}(x)$
-2		
-1		
0		
$\frac{\pi}{4}$		
1		
$\frac{\pi}{2}$		
π		

$f_{13}(x) = \cos x$	$f_{14}(x) = \arccos x$	
$\mathcal{D}(f_{13}) =$		
$\mathcal{D}(f_{14}) =$		
x	$f_{13}(x)$	$f_{14}(x)$
-2		
-1		
0		
$\frac{\pi}{4}$		
1		
$\frac{\pi}{2}$		
π		

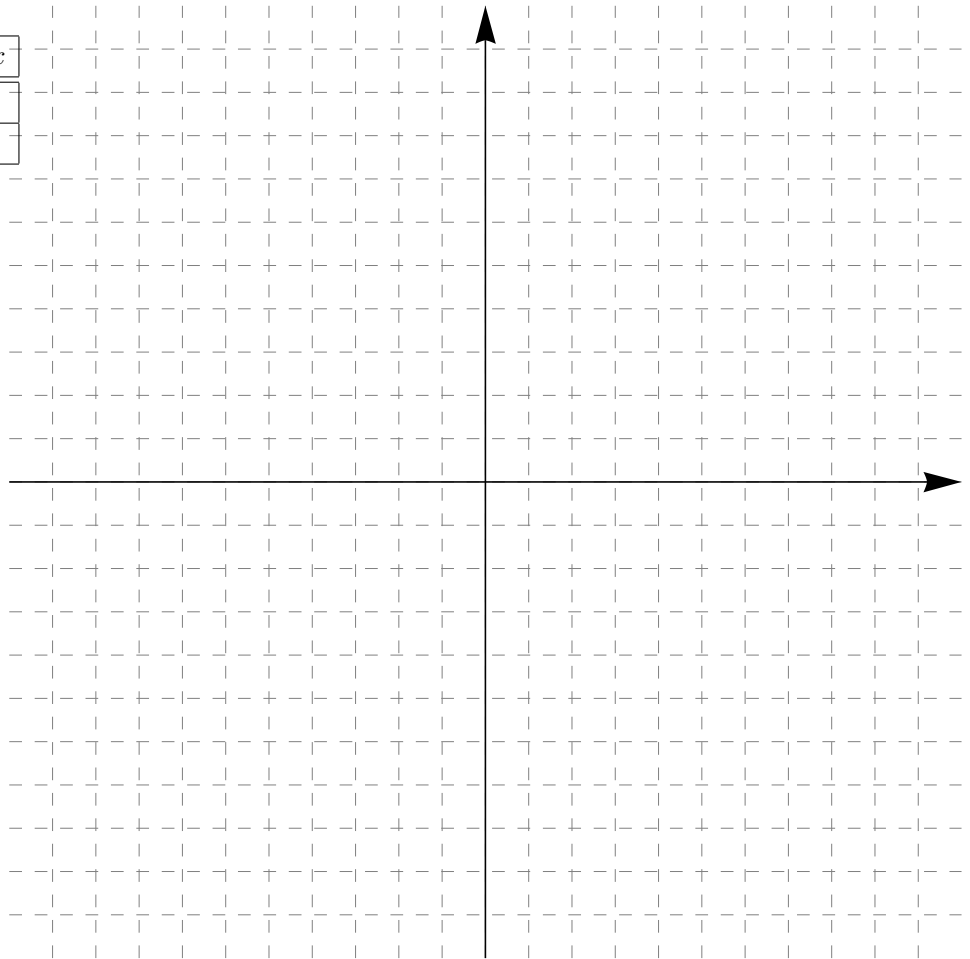
Seminar #3

$f_{15}(x) = \tan x$	$f_{16}(x) = \arctan x$

$\mathcal{D}(f_{15}) =$

$\mathcal{D}(f_{16}) =$

x	$f_{15}(x)$	$f_{16}(x)$
-3		
-2		
-1		
0		
1		
$\frac{\pi}{2}$		
2		
3		

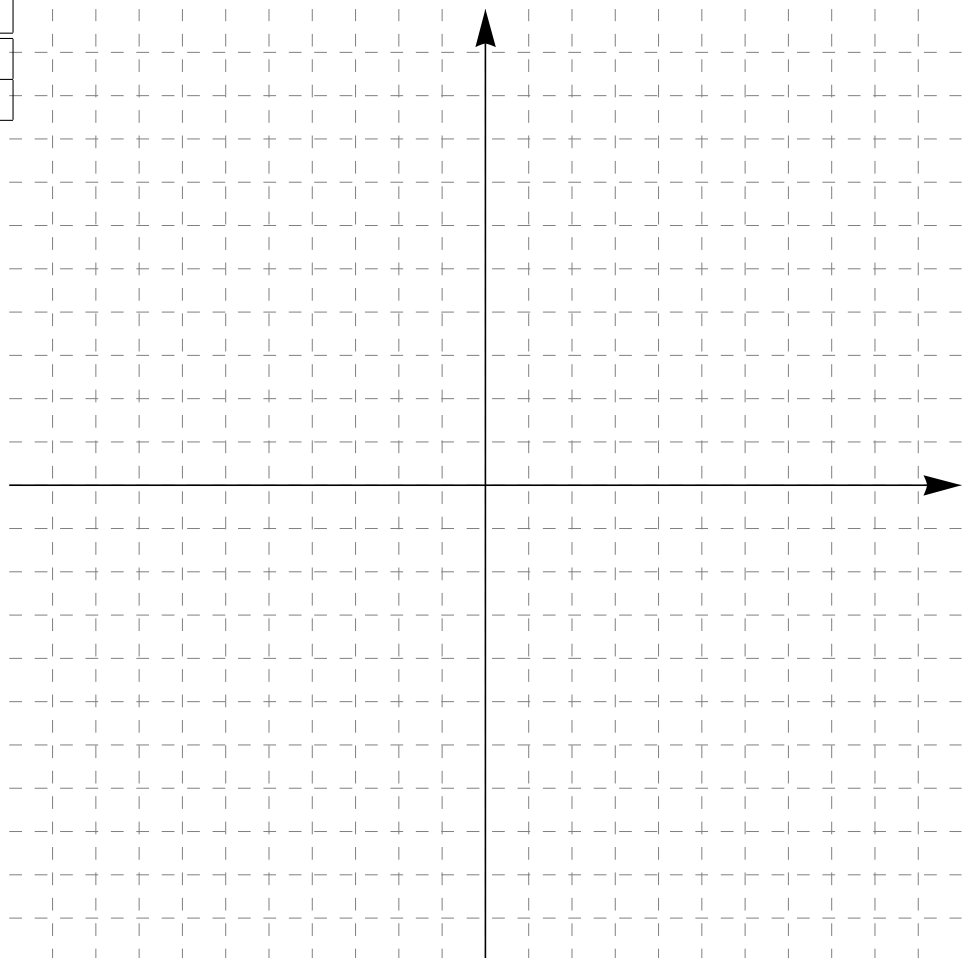

$f_{17}(x) = \cot x$	$f_{18}(x) = \operatorname{arccot} x$

$\mathcal{D}(f_{17}) =$

$\mathcal{D}(f_{18}) =$

x	$f_{17}(x)$	$f_{18}(x)$
-3		
-2		
-1		
0		
1		
$\frac{\pi}{2}$		
2		
3		

Time završavaju funkcije na kojima treba napraviti pripremu za seminar.

Inverzi nekih osnovnih elementarnih funkcija

Zadatak. Odrediti inverze ranije navedenih osnovnih elementarnih funkcija.

Omeđenost funkcije

Definicije.

Gornja međa funkcije je broj koji je gornja međa slike funkcije.¹

Donja međa funkcije ... .. donja međa slike. . .

Supremum funkcije ... .. supremum slike. . .

Infimum funkcije ... .. infimum slike. . .

Funkcija je omeđena ako je omeđena slika funkcije.

Zadatak. Ispitati omeđenost ranije navedenih funkcija.

Parnost i neparnost

Koji je uvjet da funkciju f nazivamo parnom?

Graf parne funkcije je zrcalno simetričan s obzirom na y -os. To znači da je lijeva poluravnina kao zrcalni odraz desne poluravnine.

Koji je uvjet da funkciju f nazivamo neparnom?

Graf neparne funkcije je centralno simetričan s obzirom na ishodište. To znači da za svaku točku grafa T_1 postoji druga točka grafa T_2 takva da je ishodište na polovištu dužine $\overline{T_1T_2}$.

Zadatak.

Ispitati parnost i neparnost ranije navedenih funkcija.

Monotonost funkcija

Funkcija raste na skupu X ako za svaki $x_1 \in X$ i $x_2 \in X$ takvi da je $x_1 \leq x_2$ vrijedi $f(x_1) \leq f(x_2)$. Funkcija koja raste na cijeloj domeni naziva se rastućom.

Slično za padajuću funkciju. Ako je funkcija rastuća na cijelom skupu X ili padajuća na cijelom skupu X kažemo da je X monotona na cijelom skupu X .

Zadatak.

Od ranije navedenih funkcija koje su rastuće, a koje padajuće?

Periodičnost

Vidi definiciju 3.1.4 iz knjige. Funkcija je periodična ako postoji broj $P > 0$ (koji se naziva period) takav da vrijedi oboje:

- (1) ako je $x \in \mathcal{D}(f)$ tada je $x \pm P \in \mathcal{D}(f)$
- (2) ako je $x \in \mathcal{D}(f)$ tada je $f(x) = f(x \pm P)$

Lako se vidi da ako je P period da je tada svaki pozitivan višekratnik od P opet period. Najmanji period se naziva osnovni period.

Zadatak.

Od ranije navedenih funkcija koje su periodične?

Preporučena literatura. Korisno je znati na koji način su neke jednostavne transformacije grafa funkcije f (npr. translacija) povezane s izrazom kojim se zadaje funkcija (npr. $f(x + c)$). O tome govori odatak 2.

¹Slika funkcije je skup svih vrijednosti koje poprima funkcija. Slika funkcije je uvijek podskup kodomene. Slika se označava sa $\mathcal{Im}(f)$
 $\mathcal{Im}(f) = \{f(x) : x \in \mathcal{D}(f)\}$.